

**Academia Română
Institutul de Istorie „George Barițiu”
Cluj-Napoca**

**Teză de Doctorat
Rezumat
*Istoria unei integrări: avatarurile evoluției
Bisericii Baptiste din Transilvania***

**Conducător științific:
Cercetător științific I Dr. Simion Retegan**

Doctorand: Gheorghe Colcer

**Cluj-Napoca
2016**

***Istoria unei integrări:
avatarurile evoluției Bisericii Baptiste din Transilvania***

Cuvinte cheie: *baptist, confesiune, comunitate, biserică, pastor, integrare, persecuție, acceptare, Transilvania.*

Necesitatea de a completa istoriografia română în ceea ce privește Biserica Baptistă în perioada interbelică a dus la elaborarea lucrării: *Istoria unei integrări: avatarurile evoluției Bisericii Baptiste din Transilvania*, prin folosirea resurselor arhivistice, a cărților, studiilor de specialitate, revistelor, interviurilor de istorie orală, memoriilor, paginilor web.

Scopul prezentului material, este de a plasa mișcarea baptistă în cadrul socio-religios și politic al perioadei interbelice prin prisma procesului de integrare și evoluție al acesteia. Integrarea baptiștilor este definită de momentul apariției acestei mișcări în România, interacțiunea cu bisericile istorice care cuprinde rapoarte ale preoților despre mișcarea baptistă, conferințele preoțești, hotărâri de combatere a sectelor, acceptarea convingerilor baptiste de către indivizi, integrarea baptiștilor în armată, integrarea copiilor în sistemul de învățământ, integrarea la locul de muncă, și problema persecuției. Procesul de evoluție este definit de creșterea numerică, organizarea instituțională a bisericii locale, organizarea la nivel regional și național, forma de conducere și personalul cultic, organizarea financiară, patrimoniul, cadrul legislativ, educația teologică.

Deși titlul prezentei lucrări se referă la întreaga Transilvanie, pe parcursul tezei sunt analizate în principal anumite zone ale Transilvaniei, unde mișcarea baptistă a fost mai semnificativă: județele Bistrița, Cluj, Bihor, Arad, și nu numai. Această „disproporționalitate” în abordare are la bază factorul emoțional al autorului care timp de nouă ani a activat în cadrul mișcării baptiste din Bistrița, Cluj, Maramureș, Bihor, Arad, Caraș-Severin, dar și pentru că accesul la resursele arhivistice din Bistrița, Cluj, a fost mult mai facil.

De asemenea, titlul lucrării nu este condiționat de o anumită perioadă istorică a mișcării baptiste, dar accentul cade pe perioada interbelică, deoarece acest subiect nu a fost abordat de istorici decât în câteva cazuri izolate.

Noutatea propusă de prezenta investigație științifică o reprezintă fenomenul persecuției din perioada interbelică în contextul unei constituții moderne care garantează libertate religioasă tuturor cultelor și a aspirației României la o democrație autentică. Un alt obiectiv al prezentului material este de a schimba percepția societății despre „democrația” din perioada

interbelică și apoi cea comunistă. Persecuția îndreptată împotriva mișcării baptiste a continuat și în perioada postbelică până în 1989, dar și după această dată încă se mai păstrează anumite accente în anumite zone ale țării.

Nu este dificil să se constate faptul că, credincioșii baptiști au fost și reprezintă o ramură (sau tradiție) oarecum „excentrică” în spectrul mai larg al tradițiilor creștine. Acest fapt se datorează câtorva aspecte definitorii pentru doctrina și practica baptistă: 1) săvârșirea botezului la maturitate; 2) separarea bisericii de stat; 3) libertatea de conștiință, 4) etica personală. La acestea se adaugă și aspecte ce țin de parcursul istoric al mișcării, care încă mai suportă dezbateri despre perioadele posibilelor începuturi. Deși este o tradiție creștină mai recentă în raport cu tradiția ortodoxă răsăriteană, de exemplu, mișcarea baptistă strânge ca într-un creuzet factori determinanți din multiplele mișcări de reformă cu care are relații: 1) mișcarea reformată (calvină); 2) mișcarea radicală anabaptistă; 3) mișcarea puritană din Anglia; 4) mișcarea pietistă de pe continent; 5) mișcarea separatistă din Anglia. Acest evantai de influențe a determinat caracterul diversificat al mișcării, bisericile baptiste fiind lipsite de o uniformitate riguroasă în teologie și practică. Totuși există o uniformitate și unitate păstrate în limite etnice; adică, baptiștii germani au specificul lor, iar baptiștii români pe al lor. Nu este de mirare că „excentricitatea” baptistă a fost percepută la un nivel mult mai acut pe teritoriul României unde tradiționalismul și uniformitatea în materie de credință erau evident specifice.

Perioada de pionierat a mișcării baptiste în Transilvania nu se caracterizează prin uniformitate și constanță. Ea s-a desfășurat de-a lungul mai multor ani în funcție de posibilitățile misionare prezentate de cele mai vechi biserici baptiste. Avântul misionar caracteristic baptiștilor a fost mereu încercat prin prigoane repetate. Interesant este faptul că înainte de înfăptuirea României Mari situația credincioșilor baptiști a fost tihnită. Lucrurile se schimbă însă după 1918. Naționalismul transilvănean suspecta în misionarismul baptist drept un pericol continuu pentru unitatea și identitatea națională. De aceea, adesea credincioșii baptiști erau victimele „unui foc încrucișat”, fiind persecutați și de clerul ortodox și de cel uniat (greco-catolic), dar și de autorități. În ciuda persecuțiilor pot fi identificate și câteva aspecte pozitive: 1) impactul misionar real al unui serviciu de botez într-un sat anume (deoarece, incipient, mișcarea baptistă s-a dezvoltat cu precădere în zona rurală); 2) evidențierea morală a credincioșilor baptiști după convertire; 3) dezvoltarea unui sentiment puternic de comunitate baptistă din cauza ostracizării; 4) creșterea avântului misionar în ciuda persecuțiilor, care le confirmau, într-un fel, credincioșilor baptiști că fac ceea ce trebuie; așadar persecuția din perspectiva credincioșilor baptiști devine semnul unei confirmări divine. Ironic este faptul că oficialii bisericii ortodoxe și ai celei greco-catolice sesizează discrepanța

morală dintre credincioșii bapțiști și enoriașii lor. Mai mult, moralitatea preoților lăsa de dorit, acest lucru fiind identificat drept cauza principală pentru care aceștia pierdeau enoriași în favoarea bapțiștilor. Revoltătoare este implicarea brutală a statului în persecutarea credincioșilor bapțiști. Tandemul stat-biserică majoritară s-a prezentat drept o construcție odioasă imediat după Marea Unire. Și mai ironic este faptul că acest tandem a fost abandonat treptat în perioada comunistă, iar persecuției violente a bapțiștilor datorită considerentelor religioase i s-a pus capăt tocmai de către comuniști. Mai apoi a urmat însă o nouă persecuție axată pe considerente ideologice. Așadar bapțiștii au fost feriți de persecuții doar în perioada începuturilor, la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX.

Organizarea bisericilor bapteste a fost o noutate pentru spațiul românesc. Lipsa ierarhiei clericale, lipsa unei uniformizări, lipsa unei relații concrete, oficiale cu statul, autofinanțarea, toate acestea au pus autoritățile în fața unui model fără precedent. Acest fapt confirma oarecum în logica autorităților legitimitatea persecuției în vederea stăvilirii acestei mișcări, care părea să se manifeste împotriva firii religioase a neamului românesc. Relația bapțiștilor cu statul în perioada interbelică se prezintă printr-o alternanță exasperantă de persecuție și libertate de practicare a credinței bapteste, în urma unor decrete, care trădau o stare perpetuă de congruență în ce privește înțelegerea libertății religioase de către autorități. În acest context deosebit de incert și neloyal, clerul bisericii majoritare s-a dat la fapte reprobabile de ostracizare și persecuție, cu sau fără asistența jandarmeriei.

În urma unei survolări asupra istoriei bisericilor din Transilvania, în principal, se pot deduce câteva concluzii importante până la acest punct: 1) în ciuda persecuțiilor, credincioșii bapțiști reușesc să se organizeze în mod remarcabil, punând bazele unui seminar teologic, având mai multe reviste care asigurau informarea și educarea bisericilor, dar și înaintând autorităților spre aprobare mai multe statute; 2) preocuparea pentru dezvoltarea teologică s-a manifestat prin conceperea mai multor mărturisiri de credință, dar mai ales prin educarea biblică a credincioșilor și a copiilor prin sistemul școlilor duminicale și a calendarului; 3) sentimentul apartenenței la comunitate a fost alimentat prin înființarea Societății femeilor și a Societății tinerilor, dar, totodată, aceste societăți consolidau unitatea bapțiștilor la nivel național în urma înființării Uniunii Bapteste. Impresionantă este capacitatea de autofinanțare a credincioșilor bapțiști. Deși vremurile erau tulburi din mai toate punctele de vedere, credincioșii bapțiști au reușit să dezvolte lucrarea misionară inclusiv prin construcția de biserici, mai ales în zonele rurale. De asemenea, susținerea Seminarului, a revistelor, a societăților diverse, se făcea din donațiile credincioșilor, care, în covârșitoarea lor majoritate erau oameni simpli, cu posibilități materiale modeste și foarte modeste. Dar și mai

impresionantă este schimbarea de paradigmă în privința relației bisericilor baptiste cu statul după cel de-al doilea război mondial. Dacă în perioada interbelică relația cu statul era una „tensionată” datorită prigoanelor repetate, în perioada comunistă relația cu statul devine din ce în ce mai apropiată, în sensul că, partidul se implica din ce în ce mai mult în problemele interne ale cultului. Un astfel de model este în totală neconcordanță cu principiile și tradiția istorică a baptiștilor. Din nefericire această relație s-a conturat de cele mai multe ori prin mijlocirea slujitorilor duhovnicești.

Consolidarea mișcării baptiste s-a făcut într-un context dificil din mai multe puncte de vedere. Din punct de vedere economic, țara trebuia să se refacă după război. Din punct de vedere ideologic, naționalismul era deosebit de fervent. Din punct de vedere social, problema etnică era mai acută în Transilvania, mai ales datorită minorității maghiare. De aceea credincioșii baptiști erau văzuți ca unelte ale iredentismului maghiar. Din punct de vedere religios, apare un nou concept, care era asociat în mod direct cu credincioșii baptiști: prozelitism. În consecință, oficialii bisericii majoritare iau măsuri multiple pentru stăvilirea „baptismului”. Se lansează un soi de contrareformă ortodoxă. La momentul acesta în raza atenției oficialilor ortodocși, dar și a autorităților statului, intră și alte culte minoritare. Confuzia în privința acestor culte se acutizează, la fel și măsurile luate împotriva lor. Retorica preoților este una de defăimare sistematică, chiar dacă, adesea, vocabularul folosit trăda ignoranță (terminologia folosită era variată, nefăcând distincție între baptiști și anabaptiști; adventiștii erau numiți și sâmbătași, iar pocăiții păreau să fie o sectă aparte, deși toate cultele minoritare intrau de fapt în această categorie).

Pe scurt perioada interbelică în raport cu credincioșii baptiști se caracterizează prin 1) denigrare în presa religioasă a vremii, dar și în presa cotidiană; 2) denigrare la nivel înalt, inclusiv în parlamentul țării; 3) organizarea unui contra-misionarism din partea bisericii majoritare; 4) implementarea unei legislații „anti-sectare” care oficializa persecuția religioasă, aceasta extinzându-se inclusiv în școli și în armată. Această stare de fapt atrage asupra ei diverse proteste venite de peste hotare, care confirmau absurditatea persecuției religioase din România și faptul că în alte părți ale lumii baptiștii nu erau o minoritate.

Caracteristica generală a culturii românești în perioada interbelică în privința înțelegerii libertății religioase este echivocitatea. Persecuțiile religioase erau anticonstituționale, iar atitudinea statului și a bisericii majoritare a fost una repetat abuzivă. Abuzurile au fost multiple, așa cum a fost arătat în acest capitol, iar perioada de recunoaștere cultică de la sfârșitul războiului și până la începutul unei noi situații complicate odată cu ajungerea comuniștilor la putere, nu a putut compensa un sfert de veac de inechitate social-religioasă.

Perioada comunistă continuă în același spirit neconstituțional în privința libertății religioase. Deși libertatea religioasă era garantată prin constituție, aceasta, de fapt, era inexistentă. Credincioșii baptiști se confruntă din plin cu utopicul sistem comunist în care libertatea era mai mult ca oricând utopică. Totuși, în mod paradoxal, persecuția religioasă nu pare să fie la fel de teribilă pentru baptiști ca în perioada interbelică. Treptat tandemul stat-biserică majoritară s-a încheiat. Din nefericire a fost înlocuit cu un sistem care permitea statului să se amestece în problemele interne ale cultelor minoritare, care nu au dorit o astfel de relație cu statul și care nu aveau nicio experiență în vreo colaborare de orice natură cu statul. Probabil că tocmai această realitate a făcut ca lucrurile să alunece foarte ușor înspre colaboraționism și acomodare. Au existat totuși proiecte de disidență, dar prea puține și prea lipsite de ecou.

În noul context comunist, probabil aspectul cel mai pozitiv ar fi relația „ecumenică” impusă de partid cultelor religioase. Baptiștii au ajuns parte a Federației cultelor evanghelice. Prin apartenența la Federație, cultele minoritare nu erau o minoritate așa cum erau în perioada interbelică, dar în noul context acest aspect avea puțină relevanță. Totuși, influența bisericii majoritare a fost drastic diminuată.

Prigoana se manifesta acum din considerente ideologice și îmbrăca forme diverse. Tortura, temnița, deportarea erau noi metode de prigoană care erau aplicate și oamenilor religioși și oamenilor politici. Mai târziu forma brutală a fost înlocuită cu presiunea psihologică și colaboraționismul. Trădarea și lepădarea de credință erau astfel subtilizate la fel ca și planul de a distruge cultele minoritare. De aceea, monitorizarea activităților bisericilor baptiste era accentuată în comparație cu perioada interbelică. Din nefericire, parte din păstorii baptiști s-au lăsat târâți în poziția unui servilism față de sistemul politic postbelic. Adoptarea retoricii comuniste trădează și colaboraționismul, dar și teama de a înfrunța un sistem care putea oricând să devină brutal, acea teamă care a condus în primă instanță la colaborare. Probabil cea mai dramatică influență pe care a avut-o perioada comunistă asupra mișcării baptiste din România ar fi diminuarea continuă a spiritului misionar specific baptiștilor. Acesta trebuie recuperat în mod intenționat în prezent la mai bine 25 de ani de la căderea comunismului.

Prezenta lucrare, *Istoria unei integrări: avatarurile evoluției Bisericii Baptiste din Transilvania*, este structurată tematic în capitole și subcapitole care tratează o serie de aspecte legate de procesul de integrare și evoluție al mișcării baptiste. Fiecare capitol al acestei lucrări a fost prezentat la nivel descriptiv, deoarece în cele mai multe cazuri documentele studiate surprind cu acuratețe evenimentele, astfel că acestea vorbesc de la sine, fără a fi nevoie de

prea multe explicații. În general la sfârșitul subcapitolelor și al capitolelor o mică secțiune o constituie concluziile ce se impun informațiilor prezentate.

În primul capitol al tezei cu titlul *Istoria unei integrări: avatarurile evoluției Bisericii Baptiste din Transilvania*, am încadrat mișcarea baptistă în istoria creștinismului. Se poate afirma că ea își are originile în Reforma protestantă europeană declanșată în sânul Bisericii romano-catolice. După aproape un secol de la momentul Reformei, în Anglia, se încearcă o nouă mișcare de reformă în sânul Bisericii Angliei, cunoscută ca mișcarea separatistă, deoarece era o mișcare ce încuraja separarea de biserica oficială, în virtutea principiului separării bisericii de stat. Separatiștii au fost persecutați, iar unii și-au găsit refugiul în Olanda. Astfel, în acest context, în anul 1609, John Smyth înființează prima biserică baptistă în Amsterdam. De asemenea, am analizat succesiunea istorică a baptiștilor, amintind posibilele geneze ale mișcării. În secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea a existat un curent în interiorul mișcării baptiste care a încercat să demonstreze că baptiștii își au originea în biserica primară. Deși mișcarea baptistă s-a dorit a fi o reîntoarcere la învățătura și practica bisericii primare, din punct de vedere istoric nu există date concludente care să susțină o astfel de teorie.

Tot în cadrul primului capitol am analizat particularitățile crezului baptist ce definesc structura teologică și organizatorică a Bisericii baptiste, precum și diferențele dintre aceasta și celelalte culte. Printre particularitățile specifice baptiștilor amintim: autoritatea Bibliei, botezul persoanelor adulte (numit și botezul credinței), promovarea libertății de conștiință (acest principiu fundamental a fost enunțat și promovat de la începuturi de către baptiști), separarea bisericii de stat, etica personală.

Parte a primului capitol este și dezvoltarea mișcării baptiste în Europa, precizând că Olanda este punctul de pornire al mișcării baptiste, Anglia devine leagănul mișcării, iar Germania centrul de greutate prin contribuția semnificativă la procesul de dezvoltare și răspândire a baptismului în Europa.

În cel de-al doilea capitol am analizat perioada de pionierat a Bisericii baptiste în Transilvania, prin contribuția primilor misionari de etnie maghiară, germană, română, care s-au deplasat din loc în loc pentru a disemina preceptele credinței baptiste. Tot aici am prezentat cu precădere formarea primelor biserici baptiste din Transilvania în localitățile: Cluj, Năsăud, Ilva Mică, Feldru, Măgura Ilvei, Maieru, Nepos, Rodna, Ciceu Poieni, Dumbrăveni, Bistrița, Negrilești, unde baptismul a cunoscut o dezvoltare mai însemnată, cu anumite elemente de continuitate în perioada interbelică și cea comunistă.

În cel de-al treilea capitol am prezentat structura de organizare a bisericilor baptiste, precum și rolul autorităților în organizarea acestora. În cadrul aceluiași capitol am făcut referire și la organizarea Bisericii baptiste locale care cuprinde: serviciile cultice, finanțarea și administrația, patrimoniul cultic, personalul duhovnicesc și administrativ, Seminarul Teologic Baptist, pastorii din Transilvania. Următorul aspect analizat este organizarea Bisericii baptiste pe comunități teritoriale și constituirea bisericilor baptiste într-o Uniune națională, ce cuprinde criza Uniunii Baptiste în perioada interbelică, înțelegerea funcționării Uniunii baptiste, relația conducerii Uniunii baptiste din România cu statul comunist în perioada postbelică.

Statutele de organizare și funcționare ale cultului baptist din 1905, 1920, 1927, 1928, 1940, 1945, au fost analizate în același capitol pentru a evidenția evoluția acestora în raport cu cadrul legislativ și procesul de evoluție a baptismului în România, iar revistele oficiale ale cultului: *Glasul Tineretului Baptist*, *Farul Mântuirii*, *Farul Creștin*, *Îndrumătorul Creștin Baptist*, au jucat un rol important în procesul dezvoltării și integrării mișcării baptiste în spațiul socio-politic și religios al perioadei interbelice, cu anumite prelungiri în perioada comunistă. În încheierea capitolului, sunt prezentate date statistice furnizate de conducerea Cultului baptist, rapoartele preoților, rapoarte ale autorităților locale, militare, centrale și statistici oficiale.

În cel de-al patrulea capitol este analizată perioada de consolidare și interacțiune a bisericilor baptiste din Transilvania cu autoritățile în perioada 1920-1948. Este analizată cu prioritate perioada interbelică, primii ani ai perioadei postbelice, dar și o scurtă trecere în revistă a perioadei comuniste. De asemenea este analizată relația biserică-stat în România interbelică, precum și persecuțiile religioase îndreptate împotriva cultelor „neoprotestante”, cuprinzând rapoartele autorităților privind mișcarea baptistă, soldații bapțiști în armată, discriminarea elevilor bapțiști în unitățile de învățământ, metode de represiune între 1930-1940, etapele restrângerii drepturilor și libertăților bapțiștilor; deciziile ministeriale. Un alt aspect important analizat aici îl constituie demersurile pentru autorizarea bisericilor baptiste și rezoluțiile oficiale din perioada 1933-1939, 1938-1939, care au reglementat obținerea autorizației de funcționare a bisericilor baptiste, dar și exercitarea cultului.

Bisericile baptiste între 1940-1942, parte a capitolului patru, evidențiază o perioadă extrem de dificilă pentru procesul de evoluție și integrare a bisericii baptiste în spațiul socio-cultural, politic și religios al vremii, care culminează cu Decretul-Lege nr. 927/28 decembrie 1942, prin care Cultul baptist este desființat, iar bunurile mobile și imobile trecute în proprietatea statului. Capitolul se încheie cu o scurtă analiză despre recăștigarea drepturilor în

perioada 1944-1948, perioadă în care se instalează un aparent climat de libertate, ce se dovedește în cele din urmă a fi o utopie, deoarece perioada de după 1948 deschide drumul unui regim totalitar de tip comunist în România.

Capitolul cinci analizează Biserica Baptistă după 1948 traversând întreaga perioadă comunistă până în anul 1989. Această perioadă este marcată de măsuri drastice de sufocare a vieții cultice a tuturor confesiunilor religioase din România. Prima parte a perioadei comuniste 1948-1965 fiind marcată de brutalitate și teroare, iar cea de a doua 1965-1989 este marcată de limitarea drastică a activității cultelor religioase prin reglementarea serviciilor religioase, arondarea bisericilor, reducerea personalului cultic, recrutarea de informatori din rândul adepților și liderilor confesiunilor, impunerea în funcțiile de conducere ale cultelor a oamenilor "favorabili" sistemului comunist. În acest context al restricționării vieții cultice, are loc Protestul Comitetului Creștin Român pentru Apărarea Libertății Religioase și de Conștiință, care trage un semnal de alarmă în Occident asupra gravei încălcări a libertății religioase din România. Capitolul cinci se încheie cu anul 1989 care reprezintă un an de cotitură în istoria Europei și în relațiile politice internaționale. Evenimentele din decembrie 1989 din România, care au dus la căderea regimului comunist, au deschis o nouă filă de istorie favorabilă vieții religioase.

Capitolul șase se constituie în formularea unor concluzii ce sintetizează principalele rezultate obținute pe parcursul cercetării. De asemenea anexele, parte a aceluiași capitol, cuprind documente inedite nepublicate. Ilustrațiile sunt fotocopii ale unor documente, rapoarte, certificate de trecere, probe prezentate în instanță, proiect al unui locaș de cult, acte oficiale. Prin vizualizarea acestora se pot identifica diversele aspecte caracteristice perioadei studiate. În cele din urmă, hărțile din perioada interbelică ajută la identificarea localităților menționate în prezenta lucrare, unde s-a dezvoltat mișcarea baptistă din Transilvania.

CUPRINS

Lista abrevierilor.....	p.1
Obiectivele cercetării.....	p.2-3
Istoriografia temei.....	p.4-8
Surse documentare.....	p.8-10
Metodologie. Rezumatul tezei.....	p.11-13
I. Argument.....	p.14-16
1.1. Locul mișcării baptiste în istoria creștinismului.....	p.16-22
1.2. Bapțiștii și libertatea de conștiință.....	p.23-26
1.3. Bapțiștii în Europa.....	p.26-31
1.4. Mișcări evanghelice care au influențat mișcarea baptistă.....	p.31-33
II. Perioada de pionierat a bisericii baptiste în Transilvania.....	p.34
2.1. Primii misionari bapțiști în Transilvania.....	p.34-39
2.2. Formarea primelor biserici baptiste în Transilvania.....	p.39
1) Cluj.....	p.39-41
2) Năsăud.....	p.42-44
3) Ilva Mică.....	p.44-49
4) Feldru.....	p.49
5) Măgura Ilvei.....	p.50
6) Maieru.....	p.50-52
7) Nepos.....	p.52-53
8) Rodna.....	p.53-55
9) Ciceu Poieni.....	p.56
10) Dumbrăveni.....	p.56-59
11) Bistrița.....	p.59-61
2.3. Constituirea Bisericii baptiste din Negriștea.....	p.61-73
III. Structura de organizare a bisericii baptiste din Transilvania.....	p.74
3.1. Rolul autorităților în organizarea bisericii baptiste.....	p.74-79
3.2. Organizarea bisericii baptiste locale.....	p.80

3.2.1.	Serviciile cultice.....	p.80-82
3.2.2.	Finanțarea și administrația.....	p.82-84
3.2.3.	Patrimoniul cultic.....	p.84-85
3.3.	Personalul duhovnicesc și administrativ (Studiu de caz: pastorii din Transilvania).....	p.85-90
3.3.1.	Seminarul Teologic Baptist.....	p.90-94
3.3.2.	Pastorii din Transilvania.....	p.94-101
3.4.	Organizarea bisericii baptiste pe comunități teritoriale.....	p.101-105
3.5.	Organizarea bisericilor baptiste într-o uniune națională.....	p.105-108
3.5.1.	Criza Uniunii Baptiste în perioada interbelică.....	p.108-110
3.5.2.	Înțelegerea funcționării Uniunii Baptiste.....	p.111-112
3.5.3.	Relația conducerii Uniunii baptiste din România cu statul comunist.....	p.112-114
3.6.	Statute de organizare și reviste, informații statistice.....	p.114
3.6.1.	Statutele cultului baptist.....	p.114-116
3.6.2.	Revistele cultului baptist.....	p.116-118
3.6.3.	Informații statistice.....	p.118-130
IV.	Perioada de consolidare și interacțiune a bisericilor baptiste din Transilvania cu autoritățile (1920-1948).....	p.131
4.1.	Interacțiuni în spațiul socio-politic și religios românesc al perioadei interbelice.....	p.131-146
4.2.	Relația biserică-stat în România interbelică.....	p.146-152
4.3.	Culte „neoprotestante” și persecuțiile religioase.....	p.152-156
4.3.1.	Rapoartele autorităților privind mișcarea baptistă.....	p.157-158
4.3.2.	Soldații bapțiști în armată.....	p.158-160
4.3.3.	Discriminarea elevilor bapțiști în unitățile de învățământ.....	p.160-164
4.3.4.	Metode de represiune între 1930-1940.....	p.164-168
4.4.	Etapele restrângerii drepturilor și libertăților bapțiștilor; deciziile ministeriale.....	p.168-171
4.4.1.	Ordinul circular nr. 15.831/1921.....	p.171-175
4.4.2.	Creștinul nr. 3, vol. IX/1 februarie 1921, Michigan, Detroit.....	p.176-178
4.5.	Demersuri pentru autorizarea bisericilor baptiste și rezoluții oficiale.....	p.178-183
4.6.	Deciziile din perioada 1933-1939.....	p.183-188
4.7.	Deciziile din anii 1938-1939.....	p.189-194

4.8.	Bisericile baptiste între 1940-1942.....	p.194-209
4.9.	Decretul lege de desființare a cultului baptist din 1942.....	p.209-214
4.10.	Recâștigarea drepturilor: 1944-1948.....	p.214-217
V.	Biserica Baptistă după 1948	p.218-239
5.1.	Arondările.....	p.239-241
5.2.	Protestul Comitetului Creștin Român pentru Apărarea Libertății Religioase și de Conștiință.....	p.242-245
VI.	Concluzii	p.246-250
	Bibliografie selectivă.....	p.251-252
	Bibliografie.....	p.253-260
	Anexe.....	p.261-316
	Ilustrații.....	p.317-343
	Hărți.....	p.344-347